

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Udrag fra HAANDBOG I VERDENSHISTORIEN. Nyaarstiden

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter", i Grundtvig, N. F. S.: *N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter*, Gyldendalske Boghandel, 1904-1909, s. 624.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-grundtvig07val-shoot-idm140245215101968/facsimile.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter

Det Sættende Aarhundrede

renz den Femte, som blev myrdet af sammenrottede Adelsmænd (1299), uddøde den gamle Mandslinie og afløstes af en Beslægtet fra Hønnegau, hvis Blomst Hollænderne kalde Wilhelm den Gode (1304—37), og hvis Sidstemand, hans Søn og Navner, Friserne (1345) stækkede paa Halvveien*). Hans Syster Margrethe var gift med Keiser Ludvig af Baiern, der nu førerede Holland og Seeland, som hjemfaldne Lehn, til sin Gemalinde og Søn, der dog ikke kunde forliges om Fangsten, men gav Anledning til den lange Splid mellem de navnkundige Nederlandske Partier, Høker og Kabbellier, eller Adel og Borgerskab, og ved Hjælp deraf spillede Hertug Philip den Gode af Burgund saalænge (1417—36) op med den sidste Baierske Grevinde, Jacobine eller Jacobæa, til hundede tiggæfærdig og han lagde hendes Nederlande til Sine**). Fra nu af deelde de Nordlige Skæbne med de Sydlige saavel under Carl Vovehals som under Østerrigerne, men Frisland vedblev dog at raade sig selv, til Keiser Maximilian gav den Sachsiske Hertug Albert det i Sold (1498) for iro Tjeneste med at tugte baade Flandern og Holland***). Vel skulde Albert selv tage den Sold, men dertil havde han ogsaa gode Staalhandsker, og Frisland havde desuden gjennem hele Aarhundredet lidt af indvortes Splid mellem de Rige og de Fattige, Fedtegrever og Aalekvabber (Vetkooper og Schieringer), saa Erobringen faldt ham ikke vanskelig, og da hans Søn, Hertug Georg (den bittre Luther-Fiende) fandt Kampen med den idelige Opstand for kostbar, soigde han hele Stadsen (1515) til Carl af Østerrig, Castilien og Burgund, hvem Frisland ligesaa lidt kunde trodse som Carl den Store†).

Saaledes kom alle Nederlandene under een Herre, og jo mægtigere han var, desmindre kunde man vente, han vilde holde sig selv i Skranker, men Keiser Carl, som immer var i Pengetrang, fandt det dog nødvendigt at unde Nederlænderne saamegen Frihed, som levende Søfart, Handel og Vinskibelighed kræver, og Reformationen baade oplivede og oplyste Hollænderne til, da det gjaldt, at kæmpe for den.

Hvad der nu iløn havde udviklet sig hos Hollænderne, det fik Verden at see i det saakaldte »store Lys« Gerhard fra Gouda, som omdøbde sig selv paa Latin og Græsk og Hol-

*) Kampens Nederlandske Historie I. 131—31. 147—54.

***) Samme I. 166—73. 182—96.

****) Samme I. 253—258. 264.

†) Samme I. 172. 264—67. 272—275.

Det Sextende Aarhundrede

landsk til den navnkundige Desiderius Erasmus fra Rotterdam, født femten og død ti Aar før Morten Luther (1468—1535), men, skjøndt hans Pen var Reformationen uundværlig, var han dog selv i alle Maader en uægte Reformator*); thi hans Virksomhed fattedes baade det Høie og det Dybe, som vi kalde Aand og Hjerter, dreivende sig kun om hans egen lille Person**). Uagtet han derfor var klog nok til at see baade det Hule i Papisteriet og det Kiernefulde hos Luther, saa bar han dog Kappen paa begge Skuldre, og havde slet ingen Tro eller Kiærlighed, han vilde opoffre [afsee] noget Synderligt for, men betragtede Menneske-Livet dels som et Rov og dels som en Spas, kloge Folk maae stræbe at gjøre sig selv saa nyttigt og fornøieligt, som de kan. Dette seer man især tydelig ved at læse hans Breve, hans Samtaler (*colloquia*) og hans berømte Daarskabens Lovtale (*encomium moriæ*), hvor Meget findes baade fint og skarpt bemærket og Meget med Rette beleet, men slet Intet værdig ophøiet eller inderlig opfattet, saa det Hele er Skin uden Varme og Skai uden Kierne***). Hans Haand-Udgave af det »Ny-Testamente« paa Grund-Sproget (trykt hos Froben i Basel 1516) kom usægtelig til Reformationen, som den var kaldet, og gjorde uberegneligt Gavn, men var dog saa skiødesløst et Hastværks-Arbejde, at Udgiveren for længe siden har optaget sin Roes, og for alle Modersmaal, undtagen Ciceros og Platos, viste Erasmus ret en sprænglærd Ringeagt, saa Ordets Frihed var det eneste reformatorske Element, han vidste at skatte, og en vis Classisk Smag hans eneste virkelige Bidrag til en bedre Tankegang. Var nu ikke desmindre Erasmus den største og berømteste Hollænder, da kan vi igrunden aldrig med Føie vente en dybere Sands eller høiere Tragten hos hans Landsmænd, end vi finde hos ham; men skjøndt dette baade i kirkelig og videnskabelig Henseende kun er Smaa, saa var det dog i sin Tid uundværligt, og borgerlig talt mageløst, saa det er virkelig en Hoved-Begivenhed i Nyaarstidens Verdens-Historie, at Holland og Seeland blev Kiernen i en Erasmitisk Fristat.

Allerede i Keiser Carls Tid virkede naturligviis baade den Tydske og Franske Reformation, baade Lutherdom og

*) Kampens Nederlandske Historie I. 321. Erasmus Rotterdams Levnet af A. Müller 1823.

***) Müller S. 190—204.

***) Samme S. 230—43.